

مشاورهٔ کودک
(جلد اول: مبانی، اصول و روش‌ها)

دانا ای. هندرسون
چارلز ال. تامپسون

ترجمهٔ
فریده همتی

تهران
۱۳۹۷

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)
پژوهشکدهٔ تحقیق و توسعهٔ علوم انسانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار مترجم
۳	پیشگفتار مؤلف
۷	فصل اول: آشنایی با جهان کودک
۹	امریکا از نظر محافظت از کودکان و سرمایه گذاری برای آنها چه جایگاهی در میان ...
۱۱	تاریخچه
۱۴	مشکلات کودکان چه دلایلی دارند؟
۱۵	جهان در حال تغییر
۱۷	خانه آمریکایی
۱۸	ارزش‌های در حال تغییر
۱۹	خلاصه‌ای از مشکلات کودکان
۲۰	ابتکار و درک جهانی
۲۱	رفاه (بهبودی)
۲۳	تاب‌آوری
۲۹	خدمات جامعه
۳۰	مشاوره چیست؟
۳۱	مشاوره چه تفاوتی با روان‌درمانی دارد؟
۳۲	تعریف عملی ما از مشاوره چیست؟
۳۲	مشاوره چه کاری انجام می‌دهد؟
۳۳	چه نوع کمک‌های خاصی می‌توان از جلسه مشاوره انتظار داشت؟
۳۶	مراقبان حرفه‌ای چه کسانی هستند؟
۳۹	خلاصه فصل
۴۰	فیلم آشنایی با جهان کودک

صفحه	عنوان
۴۰	وبسایت‌های درک جهان کودک
۴۰	منابع
۴۵	فصل دوم: بررسی‌های رشدی و فرهنگی
۴۶	دنیای شخصی کودک
۴۹	رشد
۴۹	رشد جسمی کودک
۴۹	بدن
۵۰	مغز
۵۳	بلوغ
۵۴	ژن‌ها
۵۵	دنیای شناختی کودک
۶۱	جهان رشد اجتماعی کودک
۶۷	سلامت روانی کودکان
۷۰	فرهنگ
۷۳	تعریف
۷۴	شایستگی
۷۴	شایستگی‌های مشاوره چندفرهنگی
۷۵	آگاهی
۷۷	دانش
۸۲	مهارت‌ها
۸۵	کودکان رنگین‌پوست
۸۸	خلاصه فصل
۸۹	وبسایت‌های عوامل فرهنگی و رشدی در مشاوره با کودکان
۸۹	منابع
۹۶	فصل سوم: فرایند مشاوره
۹۷	رویکردهای مؤثر به مشاوره کدام‌اند؟
۱۰۰	عوامل شناختی

صفحه	عنوان
۱۰۰	عوامل عاطفی
۱۰۰	عوامل رفتاری
۱۰۶	طبقه‌بندی نظریه‌های مشاوره
۱۱۱	آمادگی برای مصاحبه
۱۱۳	چه نکاتی را در اولین مصاحبه باید در نظر داشت؟
۱۱۳	مقاومت کودکان در برابر مشاوره
۱۱۵	مراحل مقابله با مقاومت کودکان
۱۱۸	مشاهدات و اهداف مصاحبه اول
۱۲۰	الگوی عمومی مشاوره
۱۲۱	مرحله اول: تعریف مشکل با گوش دادن فعال
۱۲۴	مرحله دوم: تشخیص انتظارات کودک
۱۲۴	مرحله سوم: بررسی اقداماتی که برای حل مشکل به اجرا درآمده‌اند
۱۲۵	مرحله چهارم: بررسی کارهای جدیدی که برای حل مشکل می‌توان انجام داد
۱۲۵	مرحله پنجم: متعهد شدن کودک به آزمایش یکی از ایده‌های حل مشکل
۱۲۵	مرحله ششم: خاتمه دادن به مصاحبه
۱۲۶	سؤال‌های مشاوران
۱۲۶	مشاور باید از پرونده‌های مشاوره چه اطلاعاتی کسب کند؟
۱۲۷	چقدر خودآشنایی برای مشاور مناسب است؟
۱۳۰	مشاور از چه نوع سؤال‌هایی می‌تواند استفاده کند؟
۱۳۳	دامنه سکوت‌های مورد استفاده در مشاوره چقدر است؟
۱۳۳	آیا مشاوران باید توصیه خاصی به مراجع بکنند یا خیر؟
۱۳۵	آیا مشاوران باید اطلاعات بدهند؟
۱۳۶	مشاور در جلسه مشاوره چه وظایفی را به مراجع محول می‌کند؟
۱۳۶	چه محدودیت‌هایی را باید برای مشاوره در نظر گرفت؟
۱۳۷	رازداری با چه مسائلی همراه است؟
۱۳۸	آیا کودک واقعیت را به من می‌گوید؟
۱۳۹	در صورت پیش نرفتن فرایند مصاحبه چه باید کرد؟
۱۴۰	چه وقت باید مشاوره را خاتمه داد؟
۱۴۱	چگونه مشاوره ارزیابی می‌شود؟

صفحه	عنوان
۱۴۵	مشاوران حرفه‌ای در مراقبت بهداشتی نظارت شده چه کاری انجام می‌دهند؟
۱۴۸	خلاصه فصل
۱۴۸	ویدئوی فرایند مشاوره
۱۴۹	وبسایت‌های فرایند مشاوره
۱۴۹	منابع
۱۵۴	فصل چهارم: مسائل قانونی و اخلاقی مشاوران
۱۵۵	مسائل اخلاقی، حرفه‌ای و قانونی
۱۵۷	الگوهای تصمیم‌گیری
۱۶۲	مشاوره با خردسالان
۱۶۴	شایستگی
۱۶۵	رضایت / موافقت آگاهانه
۱۶۸	رازداری
۱۷۲	پرونده‌ها
۱۷۴	نگهداری پرونده‌ها
۱۷۵	نقض رازداری
۱۷۷	وظیفه هشدار دادن / وظیفه محافظت کردن
۱۷۹	رازداری در گروه‌ها
۱۸۰	گزارش کودک‌آزاری
۱۸۲	تضاد منافع
۱۸۳	فناوری
۱۸۴	تعهد مدنی و اعتراض‌های شورای صدور گواهی کار
۱۸۵	فرایند تصمیم‌گیری اخلاقی
۱۸۸	خلاصه فصل
۱۸۹	وبسایت‌های ملاحظات قانونی و اخلاقی مشاوران
۱۹۰	منابع
۱۹۴	فصل پنجم: بازی درمانی
۱۹۵	مقدمه

صفحه	عنوان
۱۹۶	تاریخچه بازی درمانی
۱۹۹	تعریف بازی درمانی
۲۰۰	اهداف بازی درمانی
۲۰۱	مزیت‌های درمانی بازی درمانی
۲۰۳	کاربردهای مختلف بازی درمانی
۲۰۶	کودکان مناسب برای بازی درمانی
۲۰۷	بازی درمانگر
۲۰۹	مراحل بازی
۲۱۰	نظریه‌های بازی درمانی
۲۱۶	بازی درمانی با کودکان و بزرگسالان
۲۲۱	اثر بخشی
۲۲۴	راهبردها و ابزارهای بازی درمانی
۲۲۶	مهارت‌های اساسی بازی درمانی
۲۳۸	مطالعه موردی
۲۳۸	تشخیص مشکل
۲۳۹	اطلاعات فردی و پیشینه‌ای
۲۳۹	روش مشاوره
۲۳۹	درمانگر
۲۴۱	خلاصه فصل
۲۴۲	وبسایت‌های بازی درمانی
۲۴۲	منابع
۲۵۱	فصل ششم: مشاوره گروهی با کودکان
۲۵۱	منطق این روش
۲۵۳	تعریف گروه
۲۵۵	انواع گروه‌ها
۲۵۹	مشاوره گروهی نظریه‌گرا
۲۶۵	مهارت‌های رهبری گروه
۲۶۸	شروع کردن

صفحه	عنوان
۲۶۸	الگوی انتخاب
۲۶۹	تمرکز گروه
۲۷۳	تنظیم طرح اولیه
۲۷۳	انتخاب اعضای گروه
۲۷۴	تشکیل گروه
۲۷۵	مصاحبه غربالگری
۲۷۷	اندازه گروه
۲۷۷	مکان گروه
۲۷۷	مراحل گروه
۲۷۷	مرحله شروع
۲۷۸	مرحله گذار (انتقال)
۲۷۹	مرحله کار
۲۸۰	خاتمه دادن
۲۸۱	فرایند مشاوره گروهی
۲۸۱	جلسه اول
۲۸۲	رهنمودهایی برای جلسه‌های باقیمانده
۲۸۴	نکاتی در مورد سنین مختلف
۲۸۵	ارزیابی گروه‌ها
۲۸۷	نمونه‌ای از مشاوره گروهی
۲۹۰	جلسات کلاس درس
۲۹۰	رهنمودهایی برای اداره جلسات کلاس درس
۲۹۱	مداخله گروهی در مواقع بحران
۲۹۵	خلاصه فصل
۲۹۵	وبسایت‌های مشاوره گروهی با کودکان
۲۹۶	منابع
۳۰۱	فصل هفتم: مشاوره با کودکان دارای مسائل خاص
۳۰۲	کودک‌آزاری
۳۰۲	تعریف‌ها

صفحه	عنوان
۳۰۴	عوامل کودک آزاری
۳۰۶	عوامل حمایتی
۳۰۸	علائم و نشانه‌ها
۳۱۱	پیامدهای بلندمدت
۳۱۲	ارزیابی
۳۱۵	اهداف درمان
۳۱۷	راهبردهای عمومی مشاوره برای کار با کودکان آزار دیده
۳۲۰	مراقبان
۳۲۱	مراحل دیگر
۳۲۱	کودکان خانواده‌هایی که وابستگی شیمیایی دارند
۳۲۵	مداخله‌های مربوط به کودکان خانواده‌های دارای وابستگی شیمیایی
۳۲۶	اهداف درمان
۳۲۷	مرگ و سوگ
۳۲۸	دوران اولیه کودکی
۳۲۹	دوران میانی کودکی
۳۲۹	نوجوانی
۳۳۰	گام‌ها و مراحل
۳۳۱	مداخله در سوگ کودکان
۳۳۳	اطلاعات
۳۳۵	بها دادن به سوگ
۳۳۵	خاطرات
۳۳۷	گروه‌های سوگواری
۳۳۹	افسردگی و خودکشی
۳۴۱	مداخله در افسردگی
۳۴۵	خودکشی
۳۴۶	ارزیابی
۳۴۸	مداخله در خودکشی
۳۵۰	مداخله‌های بعد از خودکشی
۳۵۲	ساختارهای خانوادگی کودکان طلاق

صفحه	عنوان
۳۵۴	مداخله‌های مربوط به کودکان طلاق
۳۵۷	والدین
۳۵۸	نتایج
۳۵۹	کودکان در خانواده‌های ناتنی
۳۶۲	کودکان خانواده‌های تک‌والد
۳۶۳	کودکان و خشونت
۳۶۶	درمان و پیشگیری
۳۶۸	موقعیت مشکل
۳۷۰	زورگویی (قلدری)
۳۷۱	میانجیگری همسالان و حل تضاد
۳۷۲	خلاصه فصل
۳۷۳	وبسایت‌های مشاوره با کودکان دارای مسائل خاص
۳۷۳	منابع
۳۸۳	فصل هشتم: مشاوره با کودکان دارای معلولیت
۳۸۳	موقعیت
۳۸۴	تاریخچه
۳۸۶	طبقه‌بندی معلولیت‌ها
۳۹۱	کار با کودکان دارای معلولیت
۳۹۲	روش‌های مشاوره با کودکان دارای نیازهای خاص
۳۹۴	کودکان دارای اختلالات هیجانی
۳۹۶	اختلالات اضطراب
۳۹۶	اختلال دوقطبی
۳۹۷	اختلال سلوک
۳۹۸	اختلالات خوردن
۳۹۹	اختلال طیف وسواسی - جبری
۳۹۹	اختلالات روان‌پریشی (یا سایکوتیک)
۴۰۱	کودکان دارای ناتوانی‌های خاص یادگیری
۴۰۵	کودکان دارای اختلال بیش‌فعالی - نقص توجه / و اختلال نقص توجه

صفحه	عنوان
۴۱۰	کودکان دارای اختلال ناتوانی هوشی
۴۱۳	کودک دارای معلولیت جسمی
۴۱۵	ایده‌های کلی
۴۱۷	مشاوره با والدین کودکان استثنایی
۴۱۹	خلاصه فصل
۴۲۰	وبسایت‌های مشاوره با کودکان استثنایی
۴۲۰	منابع
۴۲۵	نمایه اسمی

پیشگفتار مترجم

مشاوره با کودکان از حوزه‌های در حال رشد و جالب برای متخصصان سلامت روانی است. گرچه نظریه پردازان رشد به مطالعه رشد کودکان و تأثیر تجربه‌های دوران کودکی بر زندگی بزرگسالی پرداخته‌اند و روان‌پزشکان بر اختلالات جدی کودکان، مشکلات شخصیتی، مسائل ضمیر ناخودآگاه و روش‌های درمان این کودکان متمرکز شده‌اند، مشکلات دیگری که در مقوله اختلالات جدی روانی جای ندارند و زندگی بسیاری از کودکان را تحت تأثیر قرار می‌دهند، در سطحی وسیع نادیده مانده‌اند، در حالی که یاوران حرفه‌ای می‌توانند از جدی شدن این مشکلات پیشگیری کنند و تأثیر عمیقی بر آینده کودکان بگذارند. آن‌ها با فراهم کردن محیطی گرم و پذیرنده، راه غلبه بر موانع رشدی خردسالان را هموار می‌سازند و آن‌ها را برای حرکت به سوی بالندگی و شکوفایی یاری می‌دهند.

در این کتاب، نویسندگان به بسیاری از این مشکلات پرداخته‌اند و راهبردها و راهکارهای کمک به چنین کودکانی را توضیح داده‌اند. البته مشاوران کارآمد می‌دانند که برخی از کودکان ممکن است با اختلالات جدی تری مثل افسردگی، اضطراب، انواع ترس‌ها و ناکامی‌ها مواجه شوند و حتی به خودکشی بیندیشند و به خود آسیب برسانند. بدیهی است در این موارد نیز مشاوران می‌توانند به تنهایی یا در کنار تیم متخصصان مرتبط وارد فرایند درمان شوند و نقش درمانگر را ایفا کنند. نویسندگان کتاب از این بخش از کار مشاوران نیز غافل نمانده‌اند و بر نقش مشاور به عنوان درمانگر یا میانجی تیم چندرشته‌ای متخصصان نیز متمرکز شده‌اند.

برخی از کودکان دچار معلولیت‌های مختلف جسمی، ذهنی و روانی‌اند. شماری از آن‌ها با ناتوانی خود سازگار شده‌اند و در مسیر بهنجار رشد پیش می‌روند، اما عده‌ای از این کودکان و خانواده‌های آن‌ها نتوانسته‌اند به سازگاری لازم دست یابند و به کمک‌های حرفه‌ای نیاز دارند. نویسندگان کتاب به این بخش از کار مشاوران نیز بی‌توجه نمانده‌اند و

ضمن توضیح انواع معلولیت‌ها و اشاره به عوامل مؤثر در بروز آن‌ها، روش‌ها و راهبردهای کار با این گروه‌ها را نیز توضیح داده‌اند.

علاوه بر این، نویسندگان ضرورت پرداختن به نظریه‌های مربوط به کار با کودکان را نیز درک کرده و به تفصیل شرح داده‌اند. البته نظریه‌ها و اصول مشاوره همان‌هایی هستند که در کار با بزرگسالان نیز استفاده می‌شوند، اما مشاوران و سایر یاوران با شناختن جهان کودک می‌توانند راهکارهایشان را با سطح شناختی، هیجانی، اجتماعی و توانایی‌های کودک انطباق دهند. شیوه‌های این کار را در توضیح هر نظریه می‌توان یافت و با توجه به همین نیاز، نظریه‌های مشاوره با کودکان در جلد دوم همین کتاب به‌زودی منتشر خواهد شد.

بی‌تردید ترجمه کتاب بدون نقص و ایراد نیست و به همین دلیل از استادان و فرهیختگان این راه انتظار داریم با رهنمودهای ارزشمند خویش مترجم را در راه رفع کاستی‌ها یاری دهند. امید است که ترجمه کتاب بتواند برای پژوهندگان و دست‌اندرکاران این رشته کاربرد مؤثری داشته باشد و آن‌ها را یاری دهد تا گام‌هایی اساسی در راه کمک به شکوفایی و بالندگی کودکان سرزمین خویش بردارند.

فریده همتی

پیشگفتار مؤلف

در نهمین ویراست کتاب *مشاوره کودک*، تمرکز بر ویراست‌های پیشین - به کارگیری نظریه در عمل - حفظ شده است. در این چاپ، ویدئو کلیپ‌هایی از جلسات مشاوره با کودکان نیز گنجانده شده‌اند. در این فیلم‌ها مشاوران برخی از فنون، مهارت‌های برقراری رابطه و سرزندگی کار با کودکان را نشان می‌دهند. امیدواریم این بخش‌های کوتاه برایتان آموزنده باشند.

مفاهیم این کتاب می‌تواند مشاورانی را که در کار با کودکان و خانواده‌هایشان تجربه هستند سر شوق بیاورد و برای تازه‌کاران آموزنده باشد. مشاوران، روان‌شناسان، مددکاران اجتماعی و معلمان شیوه‌هایی را کشف می‌کنند تا به کودکان بیاموزند چگونه نیازهایشان را بدون نقض حقوق دیگران تأمین کنند. این کتاب شامل مجموعه‌ای از بهترین ایده‌های تحقیقی و مداخله‌های کاربردی و جدیدی است که به کودکان دارای مشکلات رشدی، تحصیلی، شخصی، اجتماعی و رفتاری کمک می‌کند. به خواننده پیشنهادهایی درباره کار با کودکانی داده می‌شود که نیازهای خاصی دارند، کودکانی که با بحران‌هایی مثل مرگ، خشونت، طلاق یا مشکلات سوء مصرف مواد مواجه‌اند، یا قربانیان تجاوز یا امکانات ضعیف پزشکی هستند. به مفاهیم رشدی مطرح‌شده در نظریه‌ها^۱ و مداخله‌های مورد بحث توجه خاصی شده است.

ویراست نهم کتاب مبتنی بر این اصل است که اثربخشی کار با کودکان مستلزم انطباق دادن اقدامات با افراد مورد مشاوره است. یاوران برای درک مراجع کودک و کمک کردن به او مجموعه‌ای از مداخله‌ها و فنون نظام‌های نظری گوناگون را یکپارچه می‌سازند و با نظام مشاوره خود انطباق می‌دهند. هدف اصلی ما در این کتاب معرفی

---

۱. نظریه‌ها در جلد دوم ارائه شده‌اند - م.

توصیف‌های درست نظریه‌های گوناگونی است که خواننده می‌تواند با توجه به آن‌ها رویکرد یاوری خود را اتخاذ کند.

ساختار کتاب^۱

هر فصل روزآمد شده و با [گنجاندن] ویدئو کلیپ‌ها شرح و بسط یافته است؛ این ویدئو کلیپ‌ها مفاهیم چند فصل مربوط به نظریه را نشان می‌دهند.

در فصل اول به موانع رشد سالم کودکان و توانایی‌هایی می‌پردازیم که بسیاری از آن‌ها در زمینه تاب‌آوری نشان می‌دهند. در فصل دوم تأثیرات فرهنگی بر جهان کودک را بررسی می‌کنیم و بر رشد هویت متمرکز می‌شویم. در فصل سوم، فرایند مشاوره و مهارت‌های عمومی یاوری را شرح می‌دهیم. کارهایی را بررسی می‌کنیم که احتمال اثربخش بودن آن‌ها در فرایند مشاوره بیشتر است و روش‌های کمک‌رسانی را می‌کاویم که می‌توانند شامل اقدامات درمانی، پیشگیرانه یا رشدی باشند. در این کتاب می‌توانید به تعاریف و ابعاد مشاوره، پاسخ سؤال‌هایی که بارها مطرح شده‌اند، و شیوه ارزیابی فرایند مشاوره دست یابید. فصل چهارم شامل ملاحظات قانونی و اخلاقی در کار با خردسالان است.

فصل پنجم به بازی درمانی و فصل ششم به کار با کودکان در گروه‌ها اختصاص یافته است. در فصل هفتم بحث گسترش می‌یابد و کودکان دارای مسائل خاص را نیز دربر می‌گیرد، مثل طلاق، خانواده‌های الکلی و سوگ. سرانجام، نیازهای خاص کودکان دارای معلولیت موضوع فصل نهمی این بخش (فصل هشتم) است.

ضمیمه‌ها

راهنمای آنلاین استادان. این راهنما شامل منابع مختلفی برای کمک به استادان است و آن‌ها را آماده می‌سازد تا مطالب کتاب را به صورتی عرضه کنند که هم اولویت‌های خودشان و هم نیازهای درسی را تأمین نمایند. در این راهنما نظرات و منابع هر فصل برای تسهیل هرچه بیشتر یادگیری معرفی می‌شوند.

بانک آزمون آنلاین. بانک آزمون برای تقویت ارزیابی روزآمد شده و شامل سؤال‌های درست-غلط، چندگزینه‌ای، کوتاه‌پاسخ و تطبیقی است.

۱. مطالب ساختار کتاب با توجه به دو جلدی شدن ترجمه فارسی جرح و تعدیل شده است - م.

پاورپوینت آنلاین. این اسلایدهای سخنرانی در پاورپوینت مایکروسافت شامل همه بخش‌هاست و با فراهم کردن مفاهیمی که مستقیماً برگرفته از مطالب کتاب‌اند به تسهیل سخنرانی شما کمک می‌کنند.

کورس‌میت^۱. همراه با کتاب در Cengage Learning's CourseMate قابل دسترس است و با یادگیری تعاملی، مطالعه و ابزارهای امتحان مقدماتی که مطالب کتاب را بسط می‌دهند، مفاهیم درس را وارد زندگی می‌کند. کورس‌میت شامل مجموعه‌ای از ایبوک، آزمون‌های کوتاه، فرم‌های قابل دانلود، اصطلاح‌نامه‌ها، کارت‌های مصور و ردیاب درگیری (اولین نوع از این وسیله که درگیری دانشجوی در درس را پایش می‌کند) است.

دانا ای. هندرسون